

**СЭТГЭЦИЙН ӨВЧТЭЙ БУЮУ СОГТУУРАХ, МАНСУУРАХ
ДОНТОЙ, ЭТГЭЭДЭД ЭМНЭЛЭГИЙН ЧАНАРТАЙ
АЛБАДЛАГЫН АРГА ХЭМЖЭЭ ХЭРЭГЛЭХ
ШИЙТГЭХ ТОГТООЛЫГ ГҮЙЦЭТГЭХ**

Д.ЖАМБЯАНДАГВА

ХСИС-ийн ЭШХ-ийн “Шүүхийн
шийдвэр гүйцэтгэл судлал” төвийн эрдэм
шинжилгээний ажилтан

Сэтгэцийн өвчтэй буюу согтуурах,
мансуурах донтой этгээдэд эмнэлэгийн
чанартай арга хэмжээг хоёр төрлийн аргаар
оногдуулж байна.

Энэ нь: нэгдүгээрт **Эрүүгийн**, хоёрдугаарт
Захиргааны журмаар гэж ангилагдана.

Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх газар, түүний харъяа аймаг нийслэлийн
шийдвэр гүйцэтгэх албадуудын хуулиар хүлээсэн чухал чиг үүргийн нэгэнд
зүй ёсоор тооцогдох үүрэг нь албадлагын арга хэмжээ оногдуулсан шүүхийн
шийтгэх тогтоолыг гүйцэтгэх ажиллагааг хэрэгжүүлж, түүнд хяналт тавьж
ажиллах явдал юм.

Архаг архичин ба мансуурах донтой этгээд гэмт хэрэг үйлдсэн бол
эрүүл мэндийн байгууллагын дүгнэлтийг үндэслэн шүүхээс тэдэнд хорих,
хорихоос өөр төрлийн ялаар шийтгэхээс гадна эмнэлэгийн чанартай
албадлагын арга хэмжээг хэрэглэж болдог байна.

Шүүхээс эмнэлэгийн чанартай албадлагын арга хэмжээг хэрэглэхдээ,
өөрийнхөө хийж буй үйлдлийг жолоодож, хариуцаж чадахааргүй сэтгэцийн
өвчтэй байхдаа гэмт хэрэг үйлдсэн, эсхүл гэмт хэрэг үйлдсэнийхээ дараа
сэтгэцийн өвчнөөр өвчилсөн, мөн согтуурах, мансуурах донтой этгээдүүдэд
хэрэглэнэ.

Уг арга хэмжээг хэрэглэх тухай шүүхийн тогтоолд тухайн этгээдийг
сэтгэцийн эмгэг судлалын ердийн болон тусгай эмнэлэгийн алинд байлгаж

эмчлүүлэх тухай тодорхой заана.

Эмнэлэгийн чанартай албадлагын арга хэмжээ хэрэглэх тухай шүүхийн шийтгэх тогтоол гармагц уг этгээдийг албадан эмчлэх байгууллагад хүргэх үүргийг цагдаагийн байгууллага, хэрэв уг этгээд баривчилах, хорих ял эдэлж байгаа бол ял эдлүүлж байсан баривчилах байр, хорих анги нь тус тус хүлээдэг байна. Ингэхдээ шүүхийн шийтгэх тогтоол, сэтгэцийн эмгэг судлалын шинжилгээний дүгнэлт, холбогдох бусад бичиг баримтыг хамтад нь хүргүүлнэ.

Хорих ялаар шийтгүүлсэн архаг архичин буюу мансуурах донтой этгээдийг хорих шардлагатай гэж үзвэл ял эдэлж байх хугацаанд нь албадан эмчилж болно.

Албадан эмчлүүлж байгаа этгээдийг гэмт хэрэг үйлдэхээс урьдчилан сэргийлэх таслан зогсоох арга хэмжээг шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллага, эмнэлэгийн болон цагдаагийн байгууллага хамтран авч хэрэгжүүлэх үүрэгтэйг хуулиар хуульчилж өгсөн байна.

Албадан эмчилгээний үр дүн, өвчний шинж байдлыг харгалзан уг этгээдийг цаашид үргэлжлэлүүлэн эмчлэх шаардлага байгаа эсэхийг сэтгэцийн эмгэг судлалын болон мэргэжлийн эмч нарын зөвөлгөөнөөр хэлэлцүүлж дүгнэлт гаргуулах, уг арга хэмжээг цаашид хэрэглэх шаардлагагүй гэж үзвэл энэ тухайгаа шүүхэд нэн даруй мэдэгдэх үүргийг шүүхийн холбогдох тогоол хэрэгжүүлэх байгууллага хүлээнэ.

Согтуурах, мансуурах донтой этгээдийг захиргааны журмаар албадан эмчлэх, албадан хөдөлмөрлүүлэх ажиллагааны эрх зүйн зохицуулалтын үндэс нь “Согтуурах, мансуурах донтой өвчтэй этгээдийг захиргааны журмаар албадан эмчлэх Монгол Улсын хууль, Захиргааны хариуцлагын тухай хууль, Цагдаагийн байгууллагын тухай хууль ” –д заасан хэм хэмжээгээр зохицуулагдана.

Өвчтэй нь эмнэлэгийн дүгнэлтээр тогтоогдсон бөгөөд нийгмийн хэв журмыг зөрчсөн, сайн дураар эмчлүүлэхээс зайлсхийсэн буюу эмчлүүлсэний дараа согтууруулах ундаа, мансууруулах бодис дахин хэрэглэсэн этгээдийг шүүхийн шийдвэрийн дагуу албадан эмчлэх, албадан хөдөлмөр хийлгэх газарт явуулж албадан эмчилнэ.

Албадан эмчилгээ хийлгэх этгээдээр эмчилгээ, үйлчилгээний зардлыг өөрөөр нь нөхөн төлүүлэх зорилгоор шүүхийн шийдвэрээр албадан

хөдөлмөр хийлгэж болохыг хууль тогтоомжид заажээ.

Албадан эмчлэх, албадан хөдөлмөрлүүлэх газар нь Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газрын харъяанд байх ба түүний мэргэжлийн удирдлагыг эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага ханган хэрэгжүүлнэ.

Албадан эмчлэх, албадан хөдөлмөрлүүлэх газрын зардлыг улсын төсвөөс гаргаж байгаа бөгөөд үүнд төр засгаас маш их анхаарч байна.

Албадан эмчилгээнд согтуурах, мансуурах донтой этгээдийг ч хамруулж болохоор хууль тогтоомжид тусгасан ба албадан эмчилгээнд хүний эрх, эрх чөлөөг хүндэтгэх, хүний эрүүл мэндэд харшгүй эм бэлдмэлийг ашиглах, эмчлүүлэгчийн нууцыг хадгалах зэрэг нийтлэг зарчмыг баримтлан ажиллах нь зүйтэй.

Монгол Улсын Дээд Шүүхийн тайлбарт албадан эмчлэх, албадан хөдөлмөр хийлгэх талаар хуулийг маш нарийвчилан авч үзэж тайлбарласан. Үүнд:

1. Хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1-д зааснаар согтуурах, мансуурах донтой этгээдийг шүүхийн шийдвэрийн дагуу албадан эмчлэх, албадан хөдөлмөр хийлгэх газарт албадан эмчлүүлэхэд.

а/ тухайн этгээд согтуурах, мансуурах донтой өвчтэй болох нь мэргэжлийн эмнэлгийн дүгнэлтээр тогтоогдсон байх.

б/ тухайн этгээд нийгмийн хэв журам зөрчсөн байх,

в/ тухайн этгээд сайн дураар эмчлүүлэхээс зайлсхийсэн эсхүл эмчлүүлсний дараа согтууруулах, мансууруулах бодис дахин хэрэглэсэн байх үндэслэл нэг дор бүрдсэн нөхцөлд тухайн этгээдийг энэ хуульд заасан журмын дагуу албадан эмчилгээнд хамруулна.

“Эмнэлэгийн дүгнэлт” гэдэгт ерөнхий мэргэжлийн болон сэтгэцийн эмгэг, наркологийн гурваас доошгүй эмч нарын бүрэлдэхүүнтэй комиссын дүгнэлтийг ойлгоно.

“Нийгмийн хэв журам зөрчсөн” гэдэгт нийгмийн хэв журмыг зөрчиж, захиргааны арга хэмжээ авагдсан, эсвэл авагдаагүй боловч эрх зүйн болон нийтээр хүлээн зөвшөөрсөн зан суртахууны хэм хэмжээг зөрчсөн аливаа үйлдэл, эс үйлдэхүйг хамааруулна.

“Эмчлүүлсний дараа” гэдэгт согтуурах, мансуурах дон өвчнөөс ангижруулах зорилготой сайн дурын эсхүл албадан эмчилгээнд урьд өмнө

хамрагдаж байсныг хэлнэ.

2. Хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1-д заасан **“нийгмийн хэв журам зөрчсөн”** үйлдэлд нь захиргааны хариуцлага ногдуулах эсэх асуудлыг тухайн этгэдийг албадан эмчилгээнд хамруулах асуудлаас тусдаа Захиргааны хариуцлагын тухай хуульд заасан үндэслэл журмын дагуу шийдвэрлэнэ.

3. Хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.2-т заасан **“шүүх шаардлагатай гэж үзвэл дээр дурдсанаас бусад материалыг шаардан авч болно”** гэдгийг энэ зүйлийн 6.1-д заасан хүсэлт, тодорхойлохт, дүгнэлтээс гадна тухайн этгээд урьд өмнө эмчилгээнд хамрагдсан эсэх болон захиргааны арга хэмжээ авагдаж байсан бол энэ тухай баримт, холбогдох гэрчийн мэдүүлэг зэрэг уг этгээдийг албадан эмчилгээнд явуулах зайлшгүй шаардлагатай болохыг нотлох аливаа баримтыг шүүх шаардах эрхтэй гэж ойлгоно.

4. Мөн зүйлийн 6.3-т заасан **“шүүх хуралдааныг Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд заасан журмын дагуу явуулж, шүүхийн шийдвэр гаргана ”** гэсний дагуу шүүх Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн арван гуравдугаар бүлэгт заасан хэрэг хянан шийдвэрлэх онцгой ажиллагааны журмаар хүсэлтийг шийдвэрлэж, мөн хуулийн 135 дугаар зүйлийн 135.2.14 дэх хэсгийг шийдвэр гаргахдаа удирдлага болгоно.

Шүүх тухайн этгээдийн тайлбарыг сонсож, шийдвэрт тусгах боловч түүнийг хариуцагч гэж үзэхгүйгээс гадна согтуурах, мансуурах дон өвчтэйн улмаас албадан эмчилгээнд хамрагдах шаардлагатай болсон үйл баримтыг тогтоож байгаа тул тухайн хэрэгт эрх зүйн маргаан байхгүй учир мэтгэлцээн явагдахгүй.

5. Мөн зүйлийн 6.4-т заасан **“шүүхийн шийдвэрийг гарсан өдрөөс нь хойш тухайн өвчтэй этгээд, түүний хууль ёсны төлөөлөгч, өмгөөлөгч Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд заасан хугацааны дотор давж заалдах эрхтэй”** гэдгийг Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 134 дүгээр зүйлийн 134.1-д **“онцгой ажиллагааны журмаар шүүх хянан шийдвэрлэх хэргийг бусад хууль болон энэ бүлэгт өөрөөр заагаагүй бол энэ хуулиар тогтоосон ерөнхий журмын дагуу шийдвэрлэнэ”** гэж заасантай нийцүүлж, эмчилгээнд хамрагдах этгээд, түүний төлөөлөгч, өмгөөлөгч нь энэ зүйлд заасны дагуу шүүхийн шийдвэр гарсан өдрөөс хойш 14 хоногийн дотор давж заалдах гомдол гаргана гэж

ойлгоно.

Харин хүсэлт гаргасан этгээд хэргийн оролцогчын хувьд Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 120 дугаар зүйлийн 120.2-т заасны дагуу шийдвэрийг гардан авсан өдрөөс хойш давж заалдах журмаар бол 14 хоногийн дотор, хяналтын журмаар бол 30 хоногийн дотор тус тус гомдол гаргаж болно.

6. Хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.1-д **“энэ хуулийн 3 дугаар зүйлд заасан өвчтэйн улмаас албадан эмчлүүлж байгаа этгээдээр эмчилгээ, үйлчилгээнд нь гарсан зардлыг албадан хөдөлмөр хийлгэж, өөрөөр нь нөхөн төлүүлж болно”** гэж заасны дагуу шүүхийн шийдвэрээр албадан эмчилгээнд хамрагдаж буй этгээд албадан эмчлэх журам, эмчилгээний горим зөрчсөнөөс эмчилгээний нэмэгдэл зардал гарсан, эмнэлэгийн дүрэм зөрчиж албадан эмчлэх байгууллагад хохирол учруулсан зэрэг тохиолдолд энэ хуулийн 13 дугаар зүйлд заасан зарчим, үндэслэлийн дагуу албадан хөдөлмөр хийлгэх, эмчилгээ, үйлчилгээнд гарсан зардлыг өөрөөр нь нөхөн төлүүлэх асуудлыг шүүх шийдвэрлэнэ.

Албадан хөдөлмөрлүүлэх тухай хүсэлтийг албадан эмчлэх, албадан хөдөлмөр хийлгэх газар тухайн орон нутгийн анхан шатны шүүхэд гаргана.

7. Мөн зүйлийн 10.2-т заасан **“албадан эмчилгээний хугацаанд гарсан зардлыг албадан эмчлэх, албадан хөдөлмөр хийлгэх газрын тодорхойлолтыг үндэслэн шүүхийн шийдвэр биелүүлэх журмаар гаргуулна”** гэдгийг шүүх хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.1-д заасан хугацаа болон албадан эмчлэх албадан хөдөлмөр хийлгэх газраас тодорхойлсон баримтыг үндэслэн албадан эмчилгээний зардлын хэмжээг шийдвэрт тус тус зааж, уг шийдвэрийг шүүхийн шийдвэр биелүүлэх журмаар гүйцэтгэнэ гэж ойлгоно.

8. Хуулийн 11 дүгээр зүйлийн 11.5 –д **“албадан эмчлэх, албадан хөдөлмөр хийлгэх газар нь эмчлүүлэгч этгээдийн биеийн байдал, эмчилгээний үр дүнг харгалзан эмчилгээг хугацаанаас өмнө зогсоох тухай хүсэлтээ шүүхэд гаргаж болно”** гэж заасны дагуу албадан эмчилгээ, албадан хөдөлмөр хийлгэх газар нутаг дэвсгэрийн харъяаллын анхан шатны шүүхэд хүсэлт гаргана.

Энэ зүйл, хэсэгт **“эмчлүүлэгч этгээдийн биеийн байдал, эмчилгээний үр дүнг харгалзан”** мөн хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.2-т **“тухайн этгээдийн**

эмчилгээний үр дүнг харгалзан мэргэжлийн эмч нарын комиссын дүгнэлтийг үндэслэн” гэж тус тус заасныг мэргэжлийн эмч нарын дүгнэлтээр эмчилгээ бүрэн хийгдсэн, эсхүл хугацаанаас өмнө эмчилгээг зогсоох шаардлагатай альч тохиолдолд албадан эмчилгээний хугацааг шүүхийн шийдвэрээр дуусгавар болгоно гэж ойлгоно.

9. Хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.1”д заасан албадан эмчилгээний хугацааг өвчний онцлог эмчилгээний үр дүнгээс шалтгаалан эмнэлэгийн байгууллага тогтооно. Шүүх шийдвэртээ албадан эмчилгээний хугацааг тогтоохгүй.

10. Мөн зүйлийн 12.2-т заасан “**мэргэжлийн эмч нарын комиссын дүгнэлт**” гэдэгт ерөнхий мэргэжлийн болон сэтгэцийн эмгэг, наркологын гурваас доошгүй эмч нарын бүрэлдэхүүнтэй комиссын дүгнэлтийг ойлгоно. Уг дүгнэлтээр өвчтөнд архины шалтгаант сэтгэцийн болон зан үйлийн эмгэгийг эмчилгээ оншилгооны стандартын дагуу эмчилгээ бүрэн хийгдсэн, эсхүл албадан эмчилгээ хийж болохгүй сэтгэцийн болон бусад хүнд өвчтэй болохыг тогтоосон байвал зохино.

11. Хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.1-д заасан **гомдлыг** эмчлүүлэгч этгээд, түүний хууль ёсны төлөөлөгч, өмгөөлөгч, албадан эмчлэх, албадан хөдөлмөр хийлгэх газар нь нутаг дэвсгэрийн харъяаллын анхан шатны шүүхэд гаргана. Шүүх тухайн гомдлыг Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн арвандөрөв дүгээр бүлэгт заасан журмын дагуу хянан шийдвэрлэнэ.

12. Хуулийн 17 дугаар зүйлийн 17.1-д заасан баривчлах шийтгэлийг шүүх Захиргааны хариуцлагын тухай хуульд заасан үнэдслэл, журмын дагуу шийтгэврээр ногдуулна.

Баривчлах шийтгэлийн хугацааг албадан эмчилгээний хугацаанд оруулж тооцохгүй гэж тайлбарлсан байна.

1. А.Лхагва МУ-ын Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх эрх зүй УБ 2012 он 216-218 дахь тал

2. Төрийн мэдээлэл УБ 2007 он №13 334-336 дахь тал

3. А.Лхагва МУ-ын Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагын түүхэн замнал УБ 2011 он